

*Vojtech Stanek**

BEZROBOCIE W REPUBLICE SŁOWACKIEJ A ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH

Okres ostatnich sześciu lat charakteryzuje się procesem transformacji naszej gospodarki na rynkową. Proces ten ma oprócz cech pozytywnych także niektóre negatywne, które przejawiają się w dziedzinie politycznej, ekonomicznej i socjalnej.

Poprzez stopniowy rozwój doszło do wyraźnych zmian na rynku pracy. Od początku procesu transformacji istnieje znaczna nierównowaga na rynku pracy. Pewien stopień bezrobocia jest ekonomicznie nie do uniknięcia. W gospodarce Republiki Słowackiej sytuacja nie jest w liczbie bezrobotnych – wyrażonej w skali bezrobocia – zadowalająca. Występują wyraźnie regionalne różnice, utrzymuje się nierównowaga w strukturze popytu i podaży pracy. Stale utrzymuje się wysoki średni okres trwania bezrobocia z wysokim udziałem długoterminowego bezrobocia, przy czym bezrobocie dłuższe niż przez 24 miesiące stanowi 60% i ten udział ma tendencje wzrastające. Występuje wyraźna polaryzacja między krótkoterminowym i długoterminowym trwaniem bezrobocia. Wyraźnie profilują się marginalne grupy socjalne na rynku pracy. Alarmująca jest wysoka liczba bezrobotnych w kategorii wiekowej od 15 do 29 lat (młodocianych i absolwentów szkół). Rosnąca jest grupa bezrobotnych obywateli pochodzenia romskiego. Wysoka skala bezrobocia jest poważną groźbą dla regionów.

Wyraźnym negatywnym skutkiem ekonomicznej transformacji i związanym z tym bezrobociem są także wyraźne wzrosty przestępczości, uzależnienia od narkotyków, alkoholizmu, rosnąca liczba samobójstw, ale także zmniejszenie się liczby urodzin, zwiększenie śmiertelności.

Poprzez analizę silnych i słabych stron, możliwości i niebezpieczeństw, w szczególności z punktu widzenia rozwoju zasobów ludzkich i regionalnego

* Docent w Katedrze Rozwoju Społecznego i Pracy, Uniwersytet Ekonomiczny w Bratysławie.

rynku pracy w 8 powiatach Republiki Słowackiej (L. Mikuláš, P. Bystrica, Trnava, Rožňava, Trenčín, Topolčany, D. Streda, Galanta) doszliśmy do następujących wniosków:

pozytywne:

- niska cena w porównaniu z państwami Europy środkowej i zachodniej,
- wykwalifikowana siła robocza,
- rozległa sieć instytucji kształcących,
- zainteresowanie rozwojem zasobów ludzkich,
- stosunkowo dobra infrastruktura,
- aktywne regiony dla kapitału zagranicznego,
- możliwość rozpoczęcia przedsiębiorczości zwłaszcza w handlu, usługach

i rzemiośle;

negatywne:

- niskie płace zróżnicowane według regionów,
- małe tempo restrukturyzacji,
- podmioty przedsiębiorcze nie potrafią formułować przyszłych wymagań od siły roboczej,
- niska znajomość języków obcych,
- wysoka skala fluktuacji,
- niska mobilność siły roboczej i słabe warunki dla jej rozwoju,
- efektywność wykorzystania środków na rynku pracy (rekwalifikacja) jest stosunkowo niska,
- powolne przystosowywanie się systemu szkolnictwa do zmian na rynku pracy,
- dysharmonia pomiędzy popytem a podażą (z punktu widzenia kwalifikacji) na rynku pracy,
- niska efektywność doradztwa, jak i jego wykorzystania w urzędach pracy,
- wzrost bezrobocia długoterminowego.

1. ANALIZA BEZROBOCIA W REPUBLICIE SŁOWACKIEJ I JEGO SOCJALNE KONSEKWENCJE

1.1. Rozwój bezrobocia

Poprzez przejście słowackiej gospodarki do rynkowej i połączonej z tym transformacji doszło w Republice Słowackiej do zasadniczych zmian socjalno-ekonomicznych.

Nastąpił wyraźny spadek zatrudnienia, zmieniła się struktura zatrudnienia, pojawił się nowy, dotąd nieznaną fenomen bezrobocia i zwiększyła się liczba bezrobotnych.

Wzrost liczby bezrobotnych wykazał w latach 1991–1994 tendencję postępującą, a od 1994 r. nastąpił zauważony umiarkowany spadek zarejestrowanych osób poszukujących pracy.

W 1996 r. było zarejestrowanych 329 749 osób poszukujących pracy, co stanowi w porównaniu z 1994 r. o 41 732 osoby mniej (spadek o 11,23%). Wzrost liczby bezrobotnych w 1996 r. w porównaniu z 1995 r. był zauważony tylko na terenach wschodniej Słowacji, w pozostałych częściach liczba osób poszukujących pracy zmniejszyła się.

Na terytorium Republiki Słowackiej występuje wyraźne zróżnicowanie regionalne. Regiony można w zasadzie zaliczyć do trzech grup (tab. 1), przy czym:

Tabela 1

Podział regionów Republiki Słowackiej na grupy według wysokości skali bezrobocia

1 grupa mniej niż 13%	2 grupa 14–20%	3 grupa więcej niż 20%
Žiar nad Hronem	Vranov nad Topľou	Rimavská Sobota
Topoľčany	Trebišov	Rožnava
Zvolen	Svidnik	Veľký Krtíš
Trnava	Bardejov	Michalovce
Košice	Komárno	Spišská N. Ves
Previdza	Levice	Lučenec
B. Bystrica	Poprad	
Žilina	D. Streda	
Senica	Košivce-prowincja	
P. Bystrica	Nové Zámky	
Liptovský Mikuláš	Presov	
Martin	Galanta	
Bratislava-prowincja	Nitra, Dolný Kubin	
Trenčín	Čadca, Humenné	
Bratislava	Stará Ľubovná	

a) w pierwszej grupie znajdują się regiony, które są poniżej poziomu średniej ogólnosłowackiej (skala bezrobocia poniżej 13%),

b) w drugiej grupie znajdują się regiony, które są na poziomie republikańskiej średniej maksymalnie do 20%,

c) trzecią grupę tworzą regiony z wysoką skalą bezrobocia ponad 20%.

Tradycyjnie najniższą skalę bezrobocia ma Bratislava 5%, zaś – najwyższą skalę znacznie ponad 20% wykazuje Rimavská Sobota.

2. STRUKTURALNE OKREŚLENIE BEZROBOCIA

2.1. Struktura wiekowa

Struktura wiekowa osób poszukujących pracy (według pięcioletnich grup wiekowych) pokazuje, że najwyższa ich liczba skoncentrowana jest w grupie wiekowej od 20 do 24 lat, tj. 15,10% w 1995 r. W porównaniu z poprzednim

okresem został odnotowany spadek, ale ogólnie ta grupa stanowiła najwyższą część podczas całego roku.

W kolejnych grupach wiekowych odnosi się to do osób w wieku najwyższej aktywności w pracy: 25–29, 30–34, 35–39 lat. Wysoka jest także skala młodocianych i młodych do 18 lat. Szczególnie przysparzający problemów są młodzi bez kwalifikacji i po ukończeniu szkoły podstawowej.

Wiekowa kategoria ponad 50 lat stanowi nieco więcej niż 7% ogólnej liczby na koniec 1995 r., ale znaczeniem swojego zagrożenia należy do grupy przysparzającej problemów. Przede wszystkim z powodu zmniejszonej możliwości podwyższenia fachowego nastawienia, małego zainteresowania w przekwalifikowaniu się, gorszego stanu zdrowia i w pewnej mierze także braku zainteresowania ze strony pracodawców zatrudnieniem ludzi w wieku przedemerytalnym.

2.2. Struktura bezrobocia według sytuacji rodzinnej

Struktura osób poszukujących pracy według sytuacji rodzinnej w pewnym stopniu powtarza strukturę obywateli według sytuacji rodzinnej. Żonaci (zamężne) osoby poszukujące pracy stanowiły największy procent ogółu bezrobotnych – 54,82% na 31 grudnia 1995 r. Ich liczba absolutna wzrosła w porównaniu z poprzednim okresem o 6093 osoby. Odwrotnie liczba bezrobotnych stanu wolnego w obserwowanym okresie zmalała o 3186 osób.

W ostatnim okresie doszło do wzrostu bezrobotnych osób w grupie rozwiedzionych i to o 1332 osoby (tab. 2).

Tabela 2

Bezrobocie według sytuacji rodzinnej

Sytuacja rodzinna	1994		1995	
	bezrobotni	%	bezrobotni	%
Wolny(a)	140 824	38,26	137 638	37,05
Żonaty/zamężna	197 568	53,67	203 661	54,82
Rozwiedziony(a)	19 971	5,43	21 303	5,73
Wdowiec/wdowa	4 826	1,31	5 208	1,4
Konkubin/konkubina	1 779	0,48	2 217	0,6
Nieustalona	2 772	0,74	1 454	0,39

Źródło: *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva*, MPSVaR, 1995 (Sprawozdanie o socjalnej sytuacji obywateli).

2.3. Struktura bezrobocia według poprzedniego zatrudnienia

W ewidencji osób poszukujących pracy według poprzedniego zatrudnienia jednoznacznie wynika, że grupą stwarzającą najwięcej problemów na rynku pracy są osoby bez stażu pracy (33,9%), a zaraz za nimi robotnicy pomocniczy i niewykwalifikowani (25,10%). Najniższy udział stanowią osoby z wysoką kwalifikacją. Jeżeli miejsce pracy utraci lepiej wynagradzany pracownik, albo osoba z wyższą kwalifikacją, przyjmie tymczasowo także mniej atrakcyjne miejsce pracy, i jednocześnie szuka nowego, porównywalnego z pierwotnym. Odwrotna sytuacja występuje u osób gorzej zarabiających i niewykwalifikowanych. Te miejsca pracy są mniej atrakcyjne i odznaczają się wysoką zmiennością zatrudnienia.

2.4. Struktura bezrobocia według płci

Kobiety stanowią znaczną część siły roboczej, ale łącznie z młodzieżą także najbardziej zagrożoną kategorię, którą dotyka bezrobocie. W ciągu ostatnich dwóch lat (1995–1996) kobiety stanowią więcej niż 50% bezrobotnych. Do 1995 r. przeważało bezrobocie mężczyzn.

Tabela 3

Struktura bezrobocia według płci

Rok	Mężczyźni	Kobiety
1992	129 862	130 412
1993	193 142	174 953
1994	190 064	181 953
1995	161 671	171 620
1996	156 537	173 212

Źródło: ŠUSR (Urząd Statystyczny Republiki Słowackiej).

W poszczególnych powiatach udział kobiet poszukujących pracy zmienił się w zależności od ich uczestnictwa w procesie pracy, ale także w zależności od struktury produkcji (typowe kobiece gałęzie przemysłu). Region zachodniej Słowacji wykazywał wyższy udział kobiet w liczbie bezrobotnych (54 do 58%) niż inne obszary Republiki Słowackiej. Najniższe bezrobocie wśród kobiet występowało w powiatach regionu wschodnio-słowackiego.

2.5. Struktura bezrobocia według czasu trwania

W obserwowanym okresie dochodzi do wzrostu liczby zaewidencjonowanych bezrobotnych w grupie według okresu trwania bezrobocia przez 4–6 miesięcy i w grupie ponad 25 miesięcy. W innych grupach został odnotowany umiarkowany spadek liczby zarejestrowanych osób poszukujących pracy. Również pomimo spadku, bardzo alarmujące są główne udziały w całości bezrobotnych w grupie ponad 12 miesięcy (44,6%), co wynosi 148 647 osób. Kolejną zagrożoną grupą są bezrobotni z okresem ponad 25 miesięcy (28,1%), tzn. 93 654 osoby. Długoterminowi bezrobotni stanowią wśród ogółu bezrobotnych ponad połowę (tab. 4).

Tabela 4

Struktura bezrobocia według czasu trwania (w %)

Okres trwania bezrobocia	1992	1993	1994	1995	1996
Do 3 miesięcy		30,2	26,0	25,4	25,2
4–6 miesięcy	15,8	19,3	12,6	15,5	
7–9 miesięcy	9,7	12,3	9,2	8,3	
10–12 miesięcy		8,0	9,7	7,6	6,4
Ponad 12 miesięcy	36,3	39,2	45,2	44,6	
13–18 miesięcy			14,0	10,2	6,4
25 i więcej			22,1	28,1	

Źródło: *Dlhodobá nezamestnanosť*, MPSVaR, 1995 (Długoterminowe bezrobocie, MPSVaR), 1995).

Długoterminowi bezrobotni należą do grupy ryzyka, ponieważ bardzo trudno umiejscawiają się na rynku pracy z różnych psychologiczno-socjalnych przyczyn (utrata motywacji, świadomości społecznej, pewności siebie, zmiana orientacji wartości, przestępczość, uzależnienia itp.).

W grudniu 1995 r. najwięcej długoterminowych bezrobotnych było na terytorium środkowej Słowacji – 48,2%, najmniej na terytorium Bratysławy – 24,8%.

2.6. Struktura bezrobocia absolwentów szkół

Kolejną grupą stwarzającą problemy na rynku pracy są absolwenci. Największą liczbę bezrobotnych tworzyli w 1996 r., ale także i później, absolwenci średnich szkół zawodowych (18,8%) i szkół zawodowych bez matury (36,9%). Odrębnym problemem są absolwenci szkół podstawowych nie mający przygotowania do zawodu, jak i absolwenci szkół specjalnych, którym oprócz wymaganych pracowniczych nawyków brakuje także fachowej kwalifikacji do wykonywania zawodu.

Tabela 5

Struktura absolwentów szkół w Republice Słowackiej w 1996

Rodzaj szkoły	%
Vs – szkoły wyższe	2
SOS – technika	19
Gimnazja	10
Średnie szkoły zawodowe	11
US – średnie szkoły zawodowe bez matury	37
Szkoły podstawowe	21

2.7. Struktura odrębnych grup na rynku pracy

Szczególnie trudne położenie na rynku pracy mają obywatele ze zmniejszoną zdolnością do pracy (ZZP). Trudno znajdują wykorzystanie ze względu na to, że przewyższa popyt i występuje absolutny niedostatek wolnych miejsc pracy nie tylko odpowiednich dla ZZP. Rozwój tej kategorii jest w ostatnich latach stabilny, stanowiąc wśród ogółu bezrobotnych około 7%.

Z regionalnego punktu widzenia najwyższy udział obywateli z ZZP zarejestrowanych w urzędach pracy miały powiaty Žiar n/Hronom, Prievidza, Čadca. Najniższy udział wykazywały powiaty Komárno i Dunajská Streda.

Specyficzną problemową grupą na rynku pracy są Romowie. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w 1996 r. wynosił około 19% i wzrósł w porównaniu z 1994 r. o prawie 6%. Ich udział jest wyższy o tyle, o ile większa jest liczba obywateli Romów w danym powiecie (a byłby jeszcze większy, gdyż wielu z romskich obywateli uważa się za osoby narodowości węgierskiej).

Rozwój odrębnych grup na rynku pracy w 1996 r.:

- ZZP (7%),
- absolwenci (14%),
- romowie (19%),
- inni (60%).

Wysoką liczbę bezrobotnych Romów zanotowano przede wszystkim w powiatach regionu wschodniosłowackiego (Stará L'ubovňa – 37%, Spišská N. Ves – 34%, Michalovce – 33%). Romowie stają się długoterminowymi bezrobotnymi przede wszystkim ze względu na ich niski poziom wykształcenia (w większości podstawowe, albo nieukończone wykształcenie podstawowe), niewystarczający nawyk pracy, ale także brak zainteresowania ze strony pracodawców przyjmowaniem ich do pracy itp.¹

¹ Por. E. K o m i n k o v a, *Charakteristika a vyvoja vybranych makroekonomickych ukazovatel'ov w SR*, „Praca i mzda” 1995, nr 6.

3. NEGATYWNE ZJAWISKA UBOCZNE I SOCJALNE KONSEKWENCJE BEZROBOCIA W REPUBLICIE SŁOWACKIEJ

3.1. Psychologiczne konsekwencje bezrobocia

Zaspokojenie potrzeby poprzez własną użyteczność należy do podstawowych wartości ludzkich. U bezrobotnych, głównie tych z kategorii bezrobocia długoterminowego, dochodzi wcześniej czy później do poczucia zbyteczności tak dla społeczeństwa, jak i dla siebie samych.

Problem ten w szczególności dotyczy ludzi młodych. Bezrobocie w młodym wieku prowadzi początkowo do poczucia absolutnej swobody, niekończącej się wolności. Wypełnia ją oglądanie telewizji, dyskoteki, pojedynki z automatami do gry. Później zacznie przeważać alkohol, narkotyki, awantury i przestępstwa.

Bezrobotni są psychicznie deprymowani. Praca poza manifestacyjną funkcją (dochodu finansowego) pełni 5 dalszych funkcji:

1. Umożliwia układanie przebiegu dnia.
2. Daje człowiekowi poczucie, że jest częścią większego kolektywu.
3. Ułatwia kontakty socjalne.
4. Stwarza poczucie tożsamości.
5. Dla człowieka oznacza prawidłową aktywność².

U bezrobotnych już po sześciu miesiącach następują zmiany psychiczne, które znajdują odbicie w zachowaniu się bezrobotnego i powszechnie wpływają na jego stosunki socjalne. Po dwunastu miesiącach mają już bardziej trwałe charakter. Mają bezpośredni wpływ na zakres nawyków pracy, które deformują się i stopniowo zanikają. Psychologiczne fenomeny nieutrwalania i zanikania sprawności pracy najbardziej odnoszą się do grupy wiekowej 16–30 lat (w Republice Słowackiej ta grupa stanowi największą część bezrobotnych). Dlatego polityka rynku pracy powinna być skierowana na tę grupę wiekową, zwłaszcza bez zawodowej kwalifikacji.

3.2. Negatywne skrajne przejawy

Do negatywnych przejawów należą głównie samobójstwa, choroby psychiczne, przestępczość, recydywa, uzależnienie od narkotyków, alkoholizm.

Wzrasta liczba samobójstw. W 1995 r. popełniono 738 umyślnych samookaleczeń, z czego mężczyźni stanowią 609, kobiety 126. W porównaniu z 1992 r. stanowi to zwiększenie o 37%. Największa liczba samobójstw została dokonana przez osoby w wieku produkcyjnym. Największy procent występuje w regionach Trebišov, Trenčín, Komárno, Žilina.

² Por. J. Džuka, *Nezamestnanost' absolventov a jej psychicke nasledky*, „Praca a socialna politika” 1996, nr 5.

W ramach ogólnoswiatowego trendu do zmniejszania używania narkotyków na Słowacji doszło pod wpływem politycznych i ekonomicznych wydarzeń do zmian, które przejawiają się także w zakresie uzależnienia narkotykowego³.

1. Słowacja staje się nie tylko krajem tranzytowym, ale także krajem docelowym dla nielegalnych narkotyków.

2. Istotnym faktem jest rozszerzenie bezprawnych, tzw. twardych narkotyków, jakimi są heroina, kokaina, haszysz itp.

3. Ważnym czynnikiem w ramach ogólnoswiatowego trendu jest przesuwanie się używania narkotyków do coraz niższych kategorii wiekowych.

4. Zakłócanie rozwoju osobowości dzieci i młodzieży, szczególnie w zakresie wyższych uczuć, niechęć zdobywania wiedzy i umiejętności zawodowych, zmiany w zachowaniu (arogancja, wandalizm).

Liczby zaewidencjonowanych uzależnień od narkotyków są wielokrotnie wyższe, ponieważ statystyki wykazują tylko leczenie uzależnień. Wiekowa kategoria najwyższej liczby uzależnionych koresponduje z wiekową grupą najbardziej bezrobotnych (15–29 lat). Problem z narkotykowymi czynami karalnymi jest największy w powiecie Bratysława V. Jest wiele przyczyn, które do tego prowadzą: na stosunkowo małej powierzchni występuje największe skupisko obywateli, ludzi młodych, nadmiernie zagęszczone budownictwo mieszkaniowe i największy udział potencjalnie najsłabszych warstw.

Analiza sprawców narkotykowych czynów karalnych potwierdza, że mężczyźni popełniają te czyny w większym stopniu niż kobiety (mężczyźni 281, kobiety 35). Z przestępczością narkotykową w parze idzie również przestępczość majątkowa, która stanowi aż 69% ogólnej karalnej przestępczości popełnionej w 1996 r. na terytorium Republiki Słowackiej. Łącznie z nią wzrasta także liczba czynów karalnych, kradzieży z włamaniem oraz kradzieży samochodów. Interesujące są również dane dotyczące wykrywalności poszczególnych czynów karalnych, gdzie najwyższy procent wykazuje przestępczość obyczajowa (90,8%), a zaraz za nią gwałty (84,4%). Najniższą wykrywalnością charakteryzują się przestępstwa majątkowe (27%) i kradzieże aut (19,2%).

Podaż na rynku pracy charakteryzuje się wysoko wykwalifikowaną siłą roboczą. Osiągnięte stopnie są pomyślne także w porównaniu z krajami rozwiniętymi przemysłowo (tylko 1 na 10 bezrobotnych na Słowacji ma tylko podstawowe wykształcenie). Kwalifikacja jest z reguły uzyskiwana w średnich szkołach zawodowych i uczelniach, przy wczesnej specjalizacji, która ogranicza wielozawodowość, pracowniczą fleksybilność i mobilność

³ Por. Kobliáš, *Alkoholizmus a drogové závislosti v SR* (Alkoholizm i narkotykowe uzależnienia w Republice Słowackiej), UK Bratislava 1995.

między bezrobotnymi. Drugim problemem z punktu widzenia kwalifikacji jest niedostatek wiedzy teoretycznej i sprawności wymaganych na wolnym rynku i w międzynarodowej otwartej ekonomice (np. marketingowe sprawności, wiadomości o rynkach finansowych, zdolność motywacji, odpowiednia komunikacja).

W warunkach Republiki Słowackiej istnieje silna tradycja produkcyjna, która wbrew spadkowi zatrudnienia w wielkich przedsiębiorstwach mogłaby być korzystna. Regiony są często zorientowane na jednostronny typ wyrobów (budowa maszyn, aluminium, górnictwo), co by mogło powodować długoterminową destabilizację.

Z drugiej strony odnotowujemy znaczny wzrost bezrobocia w dziedzinie usług, np. bankowości, ubezpieczeń, finansów oraz w małych i średnich przedsiębiorstwach. Turystykę i jej rozwój uważamy za kluczową dziedzinę wzrostu.

Generalnie koncepcja rozwoju zasobów ludzkich jawi się jako dość nowa z ograniczoną wiedzą o nietradycyjnych podejściach. Tradycyjne paternalistyczne podejście do umiejętności kierowniczych preferuje pracowniczą etykę, która gwarantuje zatrudnienie na całe życie. Planowanie zasobów ludzkich jest łączone z narzędziem centralnego kierującego regulowania rynku i dlatego z wyjątkiem wielkich przedsiębiorstw nie istnieje.

Odczuwamy niedostatek szczegółowego i aktualizowanego informacyjnego systemu rynku pracy i jego analizy na poziomie regionalnym. To jawi się jako przeszkoda w rozstrzygającym procesie i w akcyjnym planowaniu w zakresie zasobów ludzkich, przekwalifikowaniu i kształceniu. Na przykład informacje o organizacyjnych strukturach, profesjach, przystępowaniu szkół i pracodawców do preferencji w zakresie średniego zawodowego szkolnictwa, o aktualnych potrzebach konkretnych profesji i kwalifikacji oraz ich trendach nie są z zasady bezpośrednie, często założone na domniemaniach jako na bazie jakościowych i ilościowych informacji.

Większość charakterystyk rynku pracy stale się formuje, przy czym ich ostateczny kształt będzie zależeć od rozwoju gospodarki i legislatywy. Na przykład wiek dla odejścia na emeryturę jest niski w porównaniu z innymi europejskimi krajami. Wysoki procent bezrobocia kobiet obniżył się i jego wzrost będzie zależeć od dostępności instytucji opieki nad dziećmi, ale i dostępu trzech stron i wpływu kolektywnego rokowania na rozwój zasobów ludzkich. Strategia rozwoju zasobów ludzkich z punktu widzenia skuteczności zależy od przydatności i zdolności właściwych czynników na poziomie narodowym i regionalnym. Strategiczne planowanie rozwoju zasobów ludzkich wymaga włączenia wszystkich czynników działających na rynku pracy i wytworzenia trwałego partnerstwa, co by było lepsze niż pojedyncze działanie.

Oprócz własnych zmian transformacyjnych do procesu dołączają i międzynarodowe wpływy, szczególnie w zakresie gospodarczego współzawodnictwa i zdolności konkurencyjnej, które wywierają wpływ na narodową gospodarkę, gałęzie gospodarki narodowej ze znakomitą wpływem na bezrobocie i kwalifikację.

Międzynarodowy rozwój wymaga w szczególności zintensyfikowania globalnych problemów i ukierunkowania ich na szybkie zmiany techniki i technologii, na które podmioty przedsiębiorczości nie są przygotowane. Na te fakty trzeba reagować przede wszystkim w strukturach organizacyjnych, które wspomagają fleksybilne formy bezrobocia, szeroką kwalifikację. Kraj ewentualnie region, który może się stać zdolnym do konkurencji w międzynarodowej skali i ma osiągnąć pełną integrację w ramach Europy, musi mieć siłę roboczą o wysokim standardzie. Inwestowanie w nowe technologie, usługi, rozwój produkcji nie może być ograniczony niedostatecznym poczuciem wysokiej kwalifikacji ludzi. Gospodarka regionalna musi dysponować dostateczną liczbą i kwalifikacją ludzi. Cele strategii rozwoju zasobów ludzkich muszą dlatego zmierzać w kierunku rozwoju infrastruktury, poprzez projekty potrzebne do wzrostu i dostępności sprawności i kwalifikacji w kluczowych sektorach regionów.

Strategiczne planowanie zasobów ludzkich jest właściwe, jeżeli lokalne przedsiębiorstwa ochronią swoją przyszłość na wolnym rynku.

Vojtech Stanek

UNEMPLOYMENT IN THE SLOVAK REPUBLIC AND HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT

The author analyses unemployment in the Slovak Republic and its impact on labour resources against the background of the influence exerted by transformation processes. They appear to have produced many positive and negative effects, with the latter including growth of crime and drug addiction.